

EESTI KEELE RIIGIEKSAM

2021

Eksaminandi meelespea

1. Eesti keele riigieksam kestab 6 tundi ehk 360 minutit.
2. Eksami sooritamiseks **vali üks variant** neljast. Kirjandit kirjutades võid lähtuda ka mõnest teisest variandist kui lugemisülesannete lahendamisel.
3. Lugemisülesannete vastused ja kirjand vormista selleks ette nähtud eraldi lehtedele.
4. Lugemisülesannete vastuselehe päisesse kirjuta valitud **variandi number** ja **eksamitöö kood**, iga vastuse ette **ülesande number**. Ülesannete vastuste vahele jäta **üks tühi rida**, ülesannete lahendamise järjekord vali ise.
5. Kirjandilehe päisesse kirjuta valitud **variandi number** ja **eksamitöö kood**. Kirjandit kirjutades lähtu kirjutamisülesandest. Kirjandi **pealkiri** kirjuta selleks ette nähtud joonele.
6. Enne ülesannete lahendamist loe tähelepanelikult tööjuhendeid.
7. Eksamil võib kasutada õigekeelsussõnaraamatut, muud abivahendid ei ole lubatud.
8. **Eksamiülesannete vihikusse võib teha märkmeid** vabalt valitud vahenditega (nt marker, harilik pliiats, tindi- või pastapliiats).
9. Eksamitöö kirjuta sinise või musta tindi- või pastapliiatsiga. Kustutatavat tindipliiatsit ei tohi kasutada.
10. Kirjuta loetava käekirjaga, käekirja tõttu ebaselged kohad tõlgendatakse vigadena.
11. Paranduste tegemisel ei ole lubatud vastust üle kirjutada ega kasutada korrektuuripliiatsit või -linti.

VARIANT 1

I. LUGEMINE

Loe läbi Kai Aareleidi novell „Valge kleit“ (Looming, 9/2015) ning lahenda selle põhjal ülesanded. (40 punkti)

Vastused peavad olema sidusad ja normikirjakeelsed. Vastuste oodatav pikkus on 50–100 sõna. Tekstile viidates võib kasutada ridade ees olevaid numbreid. Ridadele viitamine ei ole kohustuslik.

- 1. Selgita, miks nimetab minategelane oma vanavanemate kodu „väikekodanlikuks saarekeseks nõukogude tegelikkuses“. Kinnita vastust 3 näitega tekstist. (10 punkti)**
- 2. Kuidas suhtub vanaema lapselapsesse ja kuidas suhtub lapselaps vanaemasse? Illustreeri kummagi suhtumist 2 näitega tekstist (kokku 4 näidet). (15 punkti)**
- 3. Sõnasta novelli põhiidee ja analüüsi selle seost pealkirjaga. Analüüsis esita 2 põhjendust, miks on novelli pealkiri „Valge kleit“, ja kinnita kumbagi põhjendust näitega tekstist. (15 punkti)**

II. KIRJUTAMINE

Kirjuta umbes 400-sõnaline arutlev kirjand, milles analüüsid, kui tugevad on tänapäeval põlvkondadevahelised suhted ja mis neid suhteid mõjutab. Too näiteid ilukirjandusest ja/või filmikunstist ja/või teatrikunstist ja/või ühiskonnast. Pealkirjasta kirjand. (60 punkti)

Arutledes võid toetuda alustekstidele (tsitaadid, lugemisosa tekstid), kuid üksnes nende tsiteerimine ja refereerimine ei ole piisav.

TSITAADID

„Rahvastikuga toimuvad üldised protsessid on indiviidide käitumise koondtulem. Seega on kõige aluseks individuaalsed eelistused ja valikud. Individuaalse elutee kujunemisel mängib olulist rolli perekond: ühelt poolt perekond kui materiaalne keskkond ja tugivõrgustik, mis suunab valikute tegemist eluteel, ja teisalt keskkond, kus toimub väärtushoiakute edasikandumine ning sellega seoses eluorientatsioonide kujundamine.“ (Kairi Kasearu, Kadri Rootalu „Lapse väärtus ja põlvkondadevahelised suhted“, Tartu Ülikool, 2011)

Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö professor Taimi Tulva on öelnud: „Põlvkonna mõiste on muutunud aegade jooksul. Nii saadakse selle mõiste raames tugineda elatud aastatele, aga ka ajaloolistele sündmustele.

Põlvkondade piirid hägustuvad, samal ajal võib elada 4–5 põlvkonda. Mitme põlvkonna pered pole enam levinud. Siiski on põlvkondadevahelistes suhetes märgata murenemisi, mis on tingitud omavaheliste suhete katkestustest ja eri mõtlemisviisidest, aga ka eri eakäsitlustest. Raskused ja toimetulekuprobleemid võivad tekkida üleminekul ühest eluetapist teise ning keerulistel aegadel tullakse toime tänu põlvkondadevahelistele sidemetele.“ („Piirid põlvkondade vahel hägustuvad“, Postimees, 26.02.2012)

35 Piiravaid seadusi ja raamistikku annab väga kergesti kasutada kurjal otstarbel. Parem oleks katsuda valeinfo levikut juba eos ennetada. Mul ei ole head vastust, kuidas inimesi selles vaimus kasvatada.

Mis on Teie peamine soovitus ajakirjanikele?

Täpsus ennekõike! Tean, et inimesed elavad selle koodeksi järgi niigi, aga see kipub mõnikord tagaplaanile jääma. Kiirus on küll oluline, aga võta vaevaks teha veel üks hiireklõps! Faktikontroll võiks olla levinum.

(413 sõna)
(Tekste on eksami tarbeks kohandatud.)

LUGEMISOSA TEKSTID

Autorist

Foto: TIXE / Teetkaur

Kai Aareleid (1972) on Eesti tõlkija ja kirjanik. Ta on õppinud dramaturgiat Soome Teatriakadeemias ja omandanud ilukirjanduse tõlkija-toimetaja lisaeriala Tallinna Ülikoolis.

Kai Aareleid on avaldanud luulet, novelle, romaane. Romaani „Linnade põletamine“ põhjal kirjutas Aareleid näidendi Eesti Draamateatrile. 2013. aastal sai ta novelli „Tango“ eest Friedebert Tuglase novelliauhinna. Ta on tõlkinud ilukirjandust inglise, hispaania, soome ja portugali keelest.

Kai Aareleid

Valge kleit

Kui olin väike tüdruk, nurkadeta, pehme ja heledapäine, veetsin pikki õnnelikke aegu vanavanemate juures väikeses Kesk-Eesti linnakeses, mis oli tol ajal rohkem suur küla kui linn. Vanavanemate majal oli tohutu aed, mu lapsepõlve džungel, kasvuaastate paradis.

Vanaema oli olnud või oli ikka veel poejuhataja ja vanaisa oli ehitanud telefoniliine, mis tundus tollal naljakas, sest kõik ütlesid, et ta töötas „sides“, ja mina muudkui mõtlesin, mis sidemed või seosed need küll olid ja kuidas sai nendes töötada. „Sidemed“ on lapsele oluline sõna katkikukutud põlvede pärast, ja „sidemed“ oli ju tol ajal ka teistpidi oluline sõna, isegi laps teadis, et kui neid oli, sai ... asju. Nüüd meil on Nokia. *Connecting people*¹ ja kõik on väga selge. Vanaisa töötas lihtsalt inimeste ühendamise äris.

Aga tegelikult ma ei mäleta, et kumbki neist oleks kunagi tööl käinud. Peale selle, et vanaisa tegi oma aiatööd, hoolitses, et oleks kollaste ja valgete nartsisside sirged rivid, vurrüst suurde purki nõrguv merevaigune mesi, ja peale selle, et ta oli poole kohaga ilmalik surnumatja. Ja peale selle, et vanaema oskas kokku panna kõige ilusamaid lilleseadeid ja õmmelda, õmmelda, õmmelda. Õmmelda kleite ümbruskonna prouadele, sest mamma juures olid nad kõik ikka veel või jälle prouad, mitte seltsimehed ega kodanikud. Õmmelda kleite endale ja mulle.

Minu esimesed kleidid olid prouade kangajääkidest, aga küll need olid kenad. Mitte ühegi teise tüdruku kleidid ei olnud nii värvilised, fantaasiarikkad, mitmekülgsed. Jah, sest vanaema teadis täpselt, mis mul vaja on, ta teadis, et peab olema taskuid, ja ta kandis alati hoolt selle eest, et voltide vahele oleks kavalasti ära peidetud mõni kommi- või kopikatasku. Mõnikord tegi ta mulle isegi selliseid kleite, mis nägid välja nagu satsimeri, aga olid tegelikud laiad pihikuga püksid, et ma saaksin koos tädipoja ja ta sõpradega puude otsas ronida, ja joosta, joosta.

Vanaema õpetas mind kleite kandma, ja mitte lihtsalt kandma kleite seljas, läbi, ära, vaid ka kleite välja kandma.

Vanaema ei pidanud eriti jutlusi, vaid kasvatas mind oma toimekate kätega, korralikkusega, eeskujuga vististi. Sellega, kuidas ta kõndis, kuidas ta hoidis pead, kumaras ja ometi püsti, ja kuidas ta naeratas, omaette, kuidagi sissepoole, sest ennekõike oli vanaema mõistatus. Ja kuidas ta ise kleite kandis.

¹ Soome firma Nokia tunnuslause *Connecting people* (tõlkes: ühendades inimesi).

Kuidas ta elu kandis.

Nii et kokkuvõttes õpetas mamma lisaks kleidikandmisele ka seda, kuidas tiivad kannavad.

30 Sellises maailmas ma elasin, ja kui mõtlema hakata, oli see päris väikekodanlik² saareke nõukogude tegelikkuses.

Ajad on muutunud, mamma on ammu surnud, läinud on isegi papa, kes pidas vastu üheksakümneni, sirgena ja kurvana.

Nende maja põles hiljem maha ja legendaarne, kunagi nii toimekas jalaga Singer³ sulas

35 tulekahjus tumedaks metallikänkkraks, mida ma ikka veel alles hoian.

Otsin antiigiarist vanaema Singeri täpse koopia, aga kasutan seda ainult abilauana ja ostan enda ja oma tütre kleidid poest või lasen need teha venelannast õmblejal, kellel on töökoda meie turu juures ja kes kipub kõik kleidid ja seelikud liiga lühikesed tegema ning ütleb: „Tjeil nii head jalad, nii head jalad“, nii et me peame alati mitu korda ütlema, et tahame pikki-pikki kleite, kuigi

40 me ju ei taha.

Mul on arvatavasti umbes viiskümmend kleiti, millest suuremat osa ma ei kannan. Aga need, mida ma ei kannan, meenutavad mulle mu enese ja teiste eluvintsutusi, ajahammaste vääramatut puremist. Ja mõnikord meenutab kirju kleidirida mu kapis lihtsalt seda, kuidas aeg venib, venib selles mõttes, et kestab edasi ka siis, kui mina olen läinud.

45 Nende kleitide seas, mis on alles, aga mida ma kunagi ei kannan, on kahvatu-roosa siidsatsidega titekleit, milles ristiti mu ema. Ja seal on mu enda leerikleit, mis oli tegelikult hoopis peen öösärk, mille Ameerika vanatädi oli oma garderoobist välja visanud ja vaestele Eesti sugulastele saatnud. On meresinine tillukeste valgete lilledega polüesterkleit korraliku alusseelikuga, selles mäletan ema veel õnnelikuna.

50 Seal on siidkleit, mille mu siis veel tulevane mees tõi oma esimeselt välisreisilt ja mis pidi talle tollal maksma minema terve varanduse. See oli tema viis näidata, et tal on tōsi taga: ta oli küsinud, mida ta võiks mulle tuua, ja mina olin naljatanud, et kui juba tood, too kleit! Ja ta tõi, kandsin seda lõpupeol ja palju kordi peegli ees, aga enamasti hoidsin kenasti ärapakituna kapis. See kleit on klassika, ei lähe kunagi moest, aga kanda ma seda praegu ei saa, sest elu on mind väiksemaks

55 teinud.

Seal on veel punasetäpiline kleidike, mida on kandnud kolm põlvkonda meie pere naisi, ja lõpuks on seal mu enda pulmakleit, mis ei ole mul kordagi päriselt seljas olnud.

Teiste kohta, mida ma kannan, ei ole teada, missugusel on kunagi piisavalt kaalu, et seda tasuks alles hoida, edasi kanda, et sellest võiks saada ajalugu.

60 Kõik värvid on kokku üks: valge. Kõik kleidid on kokku üks valge kleit. Valge on mälu ja mäletamise värv, valge valgus katab kinni kõik mälestused.

Isegi tumeda metallikänkra rusude hulgas, isegi tühja krundi, kaotatud paradiisi, mis isegi ei kuulu enam meie perekonnale.

Isegi vanaema soonilised käed, lebamas jõude haiglalinal, tema murdunud, tühja naeratuse pärast insulti, ja minu, kes ma istun seal abitult ja püüan talle öelda:

65 „Mamma, ma lähen mehele, mamma, mul on vaja kleiti, mis kasvaks koos minuga, mamma, ainult sina oleksid teadnud, kuidas sellist õmmelda, kuidas peita väike olevus voltidesse, kuidas

² Väikekodanluse all mõeldi esialgu kodanluse kihti, näiteks käsitöölisi, väikekaupmehi ja rahvakooliõpetajaid. Väikekodanlane on inimene, kes hindab kõrgelt mugavat ja turvalist elu. Nõukogude ajal mõjusid „väikekodanlikud nähtused“ (nt õdusus, korra- ja puhtusearmastus) viidetena Eesti vabariigile ja õnnelikele aegadele.

³ Singeri õmblusmasin, mida hakati tootma aastast 1851.

Foto: Twitter

Jason Reifler on USA poliitikateadlane. Ta on Exeteri Ülikooli poliitikateaduste professor. Viimastel aastatel on ta keskendunud faktide esitamise ja tõe teemale ajakirjanduses. 2019. aastal avaldas Reifler uurimuse „Kokkupuude ebausaldusväärsete veebisaitidega USA 2016. aasta valimistel“.

Politoloogiprofessor: valeuudiste lugemine on mõnus

(katkend Jaan-Juhan Oidermaa intervjuust Jason Reifleriga)

Kas peaksime valeuudiste pärast mures olema?

Vastus peitub nüanssides. Uurimus pakub nii häid kui ka halbu uudiseid. Ligikaudu veerand täiskasvanud ameeriklastest külastas valimiste eel vähemalt ühte libauudiseid levitavat veebilehte. Keskmiselt nägid nad viit valeuudist. Seejuures olid neist enamik Donald Trumpi soosivad.

5 Sellel on potentsiaali mõjutada, kuidas me poliitikasse suhtume ja sellest räägime. Seda ei muuda negatiivseks Trump, vaid valeuudiste ühepoolsus. Ütleksin sama ka siis, kui kajastus oleks kiivas Hillary Clintoni suunas.

Suurema osa valeuudistest tarbib ära suhteliselt väike inimrühm. Teisisõnu leidub inimesi, kes naudivad valeuudiseid. Neile meeldib seejuures ka poliitika, isegi väga.

10 Samas ei asenda valeuudised teisi uudiseid täielikult. Samad inimesed loevad veebis palju poliitikauudiseid, kuid midagi võib neid ka valeuudiste juures. Neile meeldib, et keegi ütleb, kui tore on Trump ning kui kohutavad Clinton ja demokraadid. Neid ei huvita eriti see, kui õige või vale on nende loetav tekst. See on tõsine probleem.

15 Hea uudis on, et kolm neljandikku inimestest ei puutunud valeuudistega kokku. Loetud valeuudiste hulk on tervikuna seega suhteliselt väike. Ent tegu on praeguses poliitilises keskkonnas uue nähtuse ja vormiga.

Nagu eelnevalt mainisite, on valeuudiste tarbijad poliitmaastikuga väga hästi kursis ja loevad ka palju teisi uudiseid. Selle põhjal võiks eeldada, et tegu on tarkade ja haritud inimestega. Mis neil viga on?

20 Arvan, et siin on tähtsad kaks asja. Esiteks kinnitab loetav nende väljakujunenud poliitilisi veendumusi. Nad lugesid seda, mis näitab nende meeliskandidaati positiivses valguses, ja see on nende jaoks meeldiv. Teiste kandidaatide kohta halva lugemine mõjub neile julgustavalt. Isegi kui selle üksikasjad ei pruugi päriselt paika pidada, peab laiem sõnum ikkagi paika.

25 Kuid arvan, et suur osa valeuudiste tarbijatest usub siiralt nende paikapidavusse. Neid kahte rühma on raske eristada. Me ei tea, kui palju on nende seas vähegi kriitiliselt mõtlemaid inimesi ja neid, kelle arvates on taoliste veebilehtede sisu ajakirjandusväljaannete sisuga sama kvaliteetne.

Mõned Euroopa riigid, nagu Prantsusmaa, on asunud otsima viise, kuidas piirata valeuudiste levikut seadusandlikult. Kas see on õige suund, kuhu liikuda, või on see lihtsalt paratamatu?

30 Ma olen ameeriklane. Mind on kasvatatud sõnavabaduse vaimus. Seega suhtun kahtlustavalt seaduslikesse piirangutesse, mis seda ohustada võivad, isegi kui eesmärk on takistada veebiruumis valeinfo levitamist.

Et valeuudised ei saaks levida, on äärmiselt tähtis kontrollida allikaid kriitiliselt. Nii avastas Mihkel Tamm Eesti Päevalehest 2017. aastal, et Villem Rooda, keda Venemaa rahastatav Sputniku portaal kasutab Süüria ja Venemaa teemadel eksperdina ning kelle kohta öeldakse, et ta on tunnustatud luureanalüütik ja Venemaa välissõjaväeluure agentuuri GRU erukindral, on tegelikult elukutseline traktorist. Seega ei ole tal mitte mingit põhjust kommenteerida näiteks Süüria sõda, aga kui talle viidatakse kui selle valdkonna eksperdile, ei kahtle inimesed tema jutus.

Klaassen intervjuueeris oma lõputöö jaoks Eesti ajalehtede peatoimetajaid. Nad leidsid, et valeuudiste teema on Eesti ajakirjanduses vähem päevakajaline kui Lääne-Euroopas, Põhjamaades ja Ameerika Ühendriikides. Sellele toodi kaks peamist seletust.

Eesti keeleruum on võrdlemisi väike, mistõttu jõuavad paljud rahvusvahelise tähtsusega uudised Eesti ajakirjanikeni inglisi- ja venekeelsest meediast. See tähendab, et teabe uudiseks töötlemine võtab tõlkimise ja kohaliku väljaande jaoks sobivaks vormistamise võrra kauem aega.

Seni, kuni Eesti peavoolumeedia edastab uudiseid eesti keeles, töötab see justkui lisakaitsena valeinfo avaldamise eest. Kui aga noored meediatarbijad hakkavad eelistama välismaist meediasisu, levivad väärarusaamad.

Nagu teistes endistes Nõukogude Liidu vabariikides, nii on ka Eestis meedial kogemus Venemaa provokatsioonide ja valeinfo levitamise operatsioonidega. See on andnud meie ajakirjanikele tööriistad, aga ka vajaliku umbusu allikate usaldusväärsuse vastu. Tänu sellele võib Eestis olla lihtsalt parem sõel ja arenenum oskus valeuudiseid tuvastada.

Kuna noortele koolis meediapädevust otseselt ei õpetata, on selle võtnud oma südameasjaks mitu vabaühingut. Näiteks SMARTeD-i² projekti kaudu on ühendanud jõud üheksa aktiivset kodanikuorganisatsiooni üle Euroopa.

Nende eesmärk on suurendada noorte ja noortega tegelevate organisatsioonide teadlikkust valeuudiste mõjust kodanikuaktiivsusele nii riigi kui ka Euroopa tasandil.

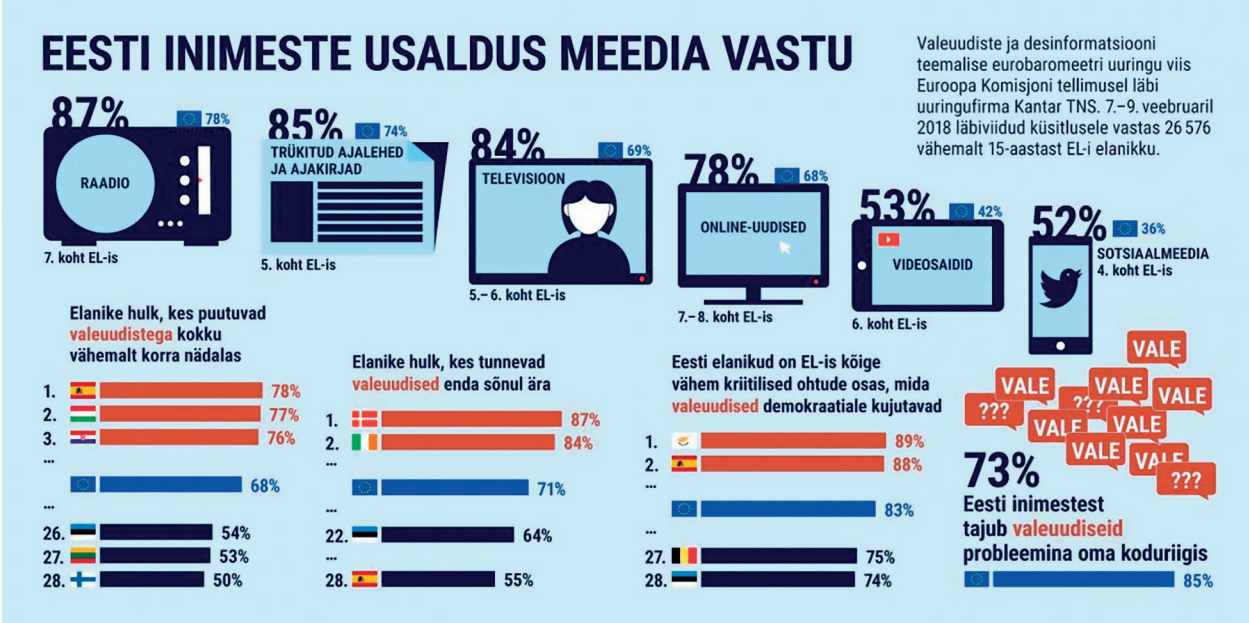
(558 sõna)

teha salatasku monogrammiga taskurätile, mille kinkisid mulle siis, kui sain viieseks. Ära mine, mamma, ära veel mine.“

Pulmapäeva hommikul koputas vanaisa mu uksele. Värisevate käte vahel hoidis ta karp. „Mamma oleks tahtnud, et selle saad sina. Võta, proovi selga. Sa oled nii tema moodi, kas sa teadsid, et ta ootas su isa, tookord augustis, kui me abiellusime, viimasel õnnelikul suvel enne sõda?“

Kleit sobis ja on sellest ajast peale alati sobinud nagu valatult. Ükskõik kui palju ma olen kasvanud või kahanenud, ükskõik, mis elu on toonud.

(978 sõna)

Joonis. Eesti inimeste usaldus meedia vastu

² SMARTeD on 2018. aastal algatatud projekt tõstmaks inimeste teadlikkust valeuudiste mõjust demokraatialle. Projekt lõppes 1.12.2019.

VARIANT 2

I. LUGEMINE

Loe läbi Mehis Heinsaare novellid „Juhtum Koerus“ ja „Müstiline õnn“ (kogumik „Ebatavaline ja ähvardav loodus“, 2010) ning lahenda nende põhjal ülesanded. (40 punkti)

Vastused peavad olema sidusad ja normikirjakeelsed. Vastuste oodatav pikkus on 50–100 sõna. Tekstile viidates võib kasutada ridade ees olevaid numbreid. Ridadele viitamine ei ole kohustuslik.

1. Mille poolest sarnanevad ja mille poolest erinevad kahe loo peategelased? Too näidete abil välja 2 sarnasust ja 2 erinevust. (10 punkti)
2. Sõnasta 2 ühist joont, mis iseloomustavad mõlemat Mehis Heinsaare teksti. Esita kummagi joone kohta mõlemast tekstist näide (kokku 4 näidet). (15 punkti)
3. Kelle vaatepunktist on võimalik Meelis Kirsimetsa iseloomustada (nimeta 3 vaatepunkti)? Iseloomusta Meelist neist lähtudes ja too iga vaatepunkti kohta näide tekstist. (15 punkti)

II. KIRJUTAMINE

Kirjuta umbes 400-sõnaline arutlev kirjand, milles analüüsid, miks on suhtumine töötamisse ja puhkamisse muutunud. Too näiteid ilukirjandusest ja/või draamakunstist ja/või filmikunstist ja/või tänapäeva ühiskonnast. Pealkirjasta kirjand. (60 punkti)

Arutledes võid toetuda alustekstidele (tsitaadid, lugemisosa tekstid), kuid üksnes nende tsiteerimine ja refereerimine ei ole piisav.

TSITAADID

Fred Jüssi on öelnud: „Maailmas on suur vajadus viljaka mittemidagitegemise ehk molutamise järele. Inimene ei oska olla laisk, sest teda on õpetatud aina töötama ja töötama. See on üks kurvemaid asju, et meile ei anta võimalust süveneda.“ (Sirje Endre „Vaikuse maastikud. Fred Jüssi mõtteid“, 2015)

Jaan Tootsen on öelnud filmi „Olemise ilu“ kohta: „Fred [Jüssi] on olnud suur molutamise eestkõneleja: me kõik peaksime rohkem puhkama, tegelema viljaka mittemidagitegemisega. „Molutamise“ sõna on, nagu on: väga head eestikeelset vastet mõnusale mõtestatud viljakale mittemidagitegemisele pole. See on aeg, kui saad kokku iseendaga.

Meil kõigil on väga huvitav töö, pere, kodu, lapsed ... Kümme rauda korraga tules. Väga palju kohustusi. Sellest kõigest ei ole kasu, kui püüame olla ülemäära tublid, aga seeläbi teeme iseendale kahju. Mina olen oma nina korra ära kõrvetanud. Läbipõlemine ja surmahirm – olen sellele olnud väga lähedal. Enda puhul tõmbasin mingil hetkel hädapidurit.“ (Annika Poldre „Film olemise ilust ja molutamise mõnust“, Õpetajate Leht, 14.02.2020)

LUGEMISOSA TEKSTID

Autorist

Foto: Andres Tennus

Sandra Saar (1993) on lõpetanud 2018. aastal Tartu Ülikooli bakalaureuseõppe ajakirjanduse ja kommunikatsiooni erialal ning kirjutanud artikleid Tartu Ülikooli ajakirja, Eesti Päevalehte jm. Praegu töötab ta Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudis kommunikatsioonispetsialistina.

Sandra Saar

Inimesed ei märka valeuudiseid

Juba 2016. aastal selgus uuringust, et peaaegu pooled eurooplased hoiavad end uudistega kursis sotsiaalmeedia kaudu. Teabe paljususe kasvades on seepärast üha olulisem elanike oskus sõeluda usaldusväärse teabe seast välja ebausaldusväärne.

Tartu Ülikooli vilistlane ja ajakirjanik Holger Roonemaa rääkis, et valeuudiste termini (ingl *fake news*) lõi Kanada ajakirjanik Craig Silverman 2014. aastal ning see hakkas üpris kiiresti levima. Kaks aastat hiljem, Ameerika Ühendriikide presidendivalimiste ajal saavutas see sõna oma kuulsuse tipu.

Roonemaa sõnul ei soovita Silverman valeuudiste terminit enam tarvitada, sest see kaotas üsna kiirelt tõsiseltvõetavuse. „Seda kasutatakse relvana kvaliteetmeedia ründamiseks,“ sõnas Roonemaa.

Suurbritannia ametlikes dokumentides on valeuudiste termini kasutamine keelatud, sest see võib olla eksitav. Poliitikutel soovitatakse selle asemel kasutada sõna „desinformatsioon“ (ingl *disinformation* või *misinformation*).

„Kui inimene loeb midagi, millega ta ei nõustu, siis kipub ta emotsiooni pealt ütlema, et see on valeuudis,“ seletas Roonemaa, miks termin ei ole enam asjakohane. Ta ütles, et inimestega, kel on kindel seisukoht, ei ole suurt mõtet vaielda.

„Ümber veenda saad neid, kel pole seisukohta,“ sõnas ta ning lisas, et kuigi inimest ümber veenda on peaaegu võimatu, ei tasu vastaspoolt kindlasti naeruvääristada ega halvustada.

Roonemaa soovitab sõnastada oma mõtted nii, et need ei mõjuks kellegi maailmapildile ähvardavalt. Näiteks praegu on Eestis tekkinud suur vastandumine rahvuskonservatiivide ja sotsiaaldemokraatide vahel ning tihti kiputakse üksteist halvustama.

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala magistrant Maia Klaassen otsis oma bakalaureusetöös selgitust sellele, kuidas levivad valeinfot sisaldavad uudised professionaalses uudismeedias ning millised on asjatundjate selgitused selle nähtuse tekkepõhjuste kohta.

Klaasseni tööst selgus, et Eestis leidub valeuudiste levikut soodustavaid tööpraktikaid, näiteks refereerimist, allikapesu¹, reklaamlugude ja pressiteadete avaldamist uudise vormis ning sensatsioonilisusele rõhumist.

¹ Allikapesu on protsess, millega muudetakse teadlikult loodud libauudis usaldusväärseks tänu selle avaldamisele mõnes väärikas meediaväljaandes. Tegemist on propaganda- ja desinformatsioonivõttega, mida näiteks Nõukogude Liit kasutas külma sõja ajal. (Vikipeedia)

VARIANT 4

I. LUGEMINE

Loe läbi Sandra Saare artikkel „Inimesed ei märka vaeuudiseid“ (ERR, Novaator, 18.07.2019), intervjuu Jason Reifleriga (ERR, Novaator, 05.01.2018) ja tutvju joonisega (www.valitsus.ee, 26.03.2018) ning lahenda nende põhjal ülesanded. (40 punkti)

Vastused peavad olema sidusad ja normikirjakeelsed. Vastuste oodatav pikkus on 50–100 sõna. Tekstile viidates võib kasutada ridade ees olevaid numbreid. Ridadele viitamine ei ole kohustuslik.

- 1. Võrdle joonise põhjal Eesti inimeste ja teiste Euroopa Liidu kodanike suhtumist meediasse, sh vaeuudistesse. Tee üldistus ja toeta seda 3 näitega jooniselt. (10 punkti)
- 2. Selgita tekstide ja joonise põhjal, milles väljendub vaeuudiste negatiivne mõju ühiskonnale. Toeta selgitust 5 näitega. (15 punkti)
- 3. Analüüsi tekstide põhjal 3 võimalust, kuidas vaeuudiste vastu võidelda. Selgita, mis on iga võimaluse kitsaskoht. (15 punkti)

II. KIRJUTAMINE

Kirjuta umbes 400-sõnaline arutlev kirjand, milles analüüsid valede mõju üksikinimesele ja ühiskonnale tervikuna. Too näiteid ajaloost ja/või ilukirjandusest ja/või filmikunstist ja/või tänapäeva ühiskonnast. Pealkirjasta kirjand. (60 punkti)

Arutledes võid toetuda alustekstidele (tsitaadid, lugemisosa tekstid), kuid üksnes nende tsiteerimine ja refereerimine ei ole piisav.

TSITAADID

Mart Raudsaar on kirjutanud: „Tõepõhjata ajajärgul, kui ühiskonnas on märksõnadeks infosõda, mõju, mulje, suvaliste arvamuste ja libauudiste tiražeerimine sotsiaalmeedias, näib tõest kõnelemine isegi kohatu. Ent just tõde ja selle poole püüdlemine on meie tsivilisatsiooni alus. Ei ole midagi uut päikese all: meenub Vana-Kreeka sofistide ehk rändavate kõneõpetajate ning filosoofide vastuolu. Sofistid õpetasid raha eest, kuidas jätta kohtus või poliitikas hea mulje ja saavutada võit; filosoofid soovust püüdsid vastata inimeksistentsi suurtele küsimustele ning liikuda tõe suunas, püüelda selle poole kõigi vahenditega.“ („Tõde teeniva vaba ajakirjanduse kaitseks“, Postimees, 11.12.2016)

Anton Hansen Tammsaare on „Tõde ja õiguse“ II osas kirjutanud: „Jah, tõde haavab alati inimest, tõde pole inimese tarvis. Inimene otsib küll tõde, teeskleb otsima, sest tema tahab, et teised usuksid tema tõetsimist. Aga tõde on inimesele ometi nagu kuri kiskja või tuhandeokkaline roos. Nõnda on inimene oma tõega. Sellepärast ei pea inimesele tõtt rääkima, vaid teda peab armastama.“ (1929)

LUGEMISOSA TEKSTID

Autorist

Foto: Priit Mürk

Mehis Heinsaar (1973) on Eesti kirjanik. Ta on lõpetanud 2000. aastal Tartu Ülikooli eesti kirjanduse erialal. Aastal 2001 sai Mehis Heinsaar Betti Alveri debüüdiauhinna ning tema teos „Härä Pauli kroonikad“ võitis Eesti Kultuurkapitali proosapreemia. Mehis Heinsaarele on antud Tuglase novelliauhind kolmel korral.

Mehis Heinsaar¹

Juhtum Koerus

Koeru tuntud väikeettevõtjal Meelis Kirsimetsal polnud selles elus veel kunagi igav olnud. Hakkaja, virk ja abivalmis poiss oli ta olnud juba koolis. Kui kutsekool ja sõjavägi läbi said, asus ta kohe ehitama maja, tõi enesele Türilt naise ja hakkas agaralt kaasa lööma Koeru seltsielus: küll rahvatantsija ja pulmaisana, küll estraadiansambli trummarina ja kus kõik veel.

- 5 Kogu aleviku naispere tõi teda oma meelele eeskujuks. „Mis tähendab, et ei viitsi, vaata Meelis Kirsimetsa,“ õiendasid nad ikka oma abikaasadega, „tema ei tunnugi sellist sõna nagu „viitsima“! Kui töölt tuleb, hakkab kriips-krops tegema kodutöid, ja kui kodutööd tehtud, siis aitab naabreid ja viskab samal ajal veel nii vahvat nalja, et hoia ja keela! Selline peab üks õige mees olema!“
- 10 Ja tõepoolest, ikka ajas Meelisel üks töö teist taga ning kunagi ei kaotanud ta head tuju ega optimistlikku meelt. Kui nägi hättasattunut, siis aitas. Kui nägi jasmiiipõõsa all pikutajat, siis läks ja noomis teda, käskides päevavargal midagi kasulikku teha.

Kuid ühel päeval juhtus midagi, milleks Meelis Kirsimets valmis polnud.

- 15 Nimelt avastas ta kord puhkuse ajal keset õue seistes, et tal pole midagi teha. Kõik tööd olid tehtud. Ja peret polnud ka kodus, et kedagi juhendada või niisama juttu ajada. See oli ootamatu hetk ning mehes ärkas ohutunne. Mingi senitundmatu, tume ja ähvardav meeleolu hakkas tema üle võimust võtma. Ta tundis, et õhus on midagi, mis meenutab vaikust enne tormi.

- 20 Hing täis ärevust, kiirustas Meelis naabrite poole, et ehk on neil milleski abi vaja, kuid seal polnud kedagi kodus. Seejärel kiirustas ta edasi ülejäärmiste naabrite poole, kuid sealgi polnud kedagi kodus! Ja nii juhtuski, et Meelis Kirsimetsal hakkas ülejäärmiste naabrite õuel esimest korda elus ... igav.

Meest haaras hirm. Sääraseks tundmuseks puudus Meelisel igasugune väljaõpe. Ta jooksis naabrite aiamaja juurde, haaras labida ja hakkas maad kaevama, kuid igavus ei jättnud teda maha.

¹ Mehis Heinsaare loomingut on peetud maagilise realismi hulka kuuluvaks. Maagiline realism on kujutamisviis, milles maagilised/fantastilised elemendid paigutatakse realistlikule taustale. Reaalse ja imepärase piirid hägustuvad, fantastilisi juhtumeid esitatakse otsekui tõepäraseid, toimuvad hüpped ajas ja ruumis.

Tema loomingus esineb groteski. Grotesk on inimeste, esemete, olukordade jm veidralt liialdatud ja moonutatud kujutamine, milles põimuvad reaalsus ja fantastika, traagiline ja koomiline, kohutav ja lõbus, ülev ja madal.

HARIDUS- JA NOORTEAMET
EESTI KEELE RIIGIEKSAM 2021

25 Ta haaras lauavirna servalt haamri, jooksis majanurga juurde ning asus roostes naela seina sisse taguma, kuid igavus ei jätnud teda maha. Siis viskas ta juba lausa paanikasse sattudes ühe vana hea nalja ja rōkkas selle peale valjusti naerda, kuid igavus ei jätnud teda ikka veel maha. Pigem vastupidi.

30 See tundmatu tunne vajus talle nüüd kusagilt seesamusest peale nagu mäslev meri, ujutas üle ta mõistuse ja meeled, halvas teotahte ja elurõõmu ning tulvas siis tormise hiidlainena mööda hingetoru ülespoole, paisates suure – enneolematult suure – haigutusena lahti ta suu, painutas mehe lõualuud raginal paigast ära ning lõi alumisse lõualuusse valju raksuga mõra. Ja enne kui Meelis Kirsimets appigi jõudis hüüda, oli tohutuks haigutuseks paisunud suu pool mehe pead ühes nina, silmade ning põskedega juba alla neelanud, kugistades seejärel alla ka Meelise pealae ja kõrvad, ega möödunud kolme sekunditki, kui oligi virga mehe pea kadunud.

35 Seistes nüüd sedasi ilma peata keset hoovi, püüdsid Meelis Kirsimetsa töökad käed justkui inertsist haarata veel haamri või sae järele. Pikema kobamise peale sattus Meelise vasemasse kätte kastekann ja paremasse puuhalg ning parem käsi asus puuhaluga osavasti vastu kastekannu taguma, produtseerides tõist müra.

40 Kuid asjatu oli ustavate käte püüdlus igavushoogu peletada! Õieti hakkas igavus alles hoogu sisse saama, lastes aplal haigutusel nüüd alla neelata Meelis Kirsimetsa rindkere ühes särgi, kopsude, südame ning tööle ustavate kätega. Seejärel kugistas haigutus alla mehe kõhu ühes soolikate, neerude ja maksaga, siis Meelise noku ja munad ning takkapihta jaladki ühes pükstega. Alles kandadeni jõudes tundis haigutus oma rammu vähenemas, neelates aegamööda, justkui järeltoiduna alla veel mehe jalalabad, jätmata töökast Meelisest
45 viimaks järele muud kui kaks kollast kinga ...

Need kaks kollast kinga leidis järgmisel päeval sugulase pulmast tagasi jõudnud naabripere. Küll olid nad imestunud säärase leiu üle oma hoovilt! Kingi proovis jalga nii pereisa kui perepoeg, aga ühele olid need väikesed ja teisele suured. Kust võisid nad teadagi, et jalanõud kuuluvad tegelikult igavusse uppunud Meelis Kirsimetsale.

50 Järgmisel päeval viis naabripere kingad Rakvere komisjonipoodi² müüki.

Kuu aega hiljem ostis kollased kingad ära vabakutseline graafik Jaanus Kivaste, kes paistis silma sellega, et talle meeldis graveerida erakordselt väikeseid pilte. Enamasti tuli neid lausa luubiga uurida, saamaks aru, mis pildil kujutatud on. Et kingad olid graafikule täiesti parajad ja meeldisid talle ka muidu, vahetas ta need kohe vanade vastu välja ning kiirustas koju. Seal istus
55 ta suurde tugitooli, jõi ära kannutäie kohvi ja vaatas kaua oma uusi kingi. Õhtu saabudes asus kunstnik aga graveerima kõige väiksemat pilti, mis ta eales teinud oli.

Pärast seda oli tal plaanis pikemale puhkusereisile minna.

(720 sõna)

10 Need peaaegu neli aastakümnet, mil ma erinevate võitlusaladega tegeledes otseses või kaudses mõttes vastu hambaid olen saanud, on õpetanud mulle kahtlemata palju kasulikku. Muidugi tuleb elus ette hetki ja episoodi, mis on võrreldavad võitlusega. See aga ei tähenda sugugi, et kogu elu oleks mõistlik vaadata võitluse võtmes.

15 Küsitav on eeldus, et spordiga peaks tegelema justkui millegi muu kui lihtsalt liikumisrõõmu ja hea enesetunde pärast, et spordi eesmärk on võitmine. Jah, kui juttu on elukutselistest sportlastest, siis tõesti – võidust või kaotusest võivad sõltuda sissetulek ja karjäär. Nemad on aga väike osa kõigist neist, kes spordiga tegelevad. Sporti on võimalik teha – ja ma arvan, et suurem osa inimestest teebki – ilma igasuguste suurte eesmärkideta. Kui kellelgi need on, siis tore – edu nende saavutamisel. See ei tähenda, et ilma nendeta ei saaks. Saab küll, ja päris hästi. Muide, võitlusalade trennides kiputakse pigem eemale hoidma neist, kellel on vaja igas trennis endale või teistele midagi iga hinna eest tõestada.

Koostöö ja abistamine

20 Samavõrd, kui sport on mind õpetanud pingutama, olen õppinud ka seda, kui oluline on lihtsalt liikumisest rõõmu tunda, sest elu näitab, et kui see viimane kaob silmist, on ühel hetkel raske leida põhjust, mille nimel end õhtu õhtu järel trenni vedada. Need inimesed, kellega ma regulaarselt koos treenin ja mõnikord võistlen, ei ole mu konkurendid, vaid ennekõike head sõbrad, kes üksteist toetavad. See on, kuidas mina sporti (ja sealhulgas võitlusalasid) näen: mitte lõputu heitluse
25 ja konkurentsina, vaid päevast päeva üksteise abistamisena. Ka need, kes on mingil alal tippu jõudnud, pole sinna jõudnud üksi – nad kõik seisavad oma treenerite ja trennikaaslaste õlgadel.

30 Äkki võikski hoopis see olla nurk, mille alt sporti vaadata? Võib-olla ei pea spordi eesmärk olema lödipükluse väljajuurimine, meile kõigile maast madalast kaotamiskogemuse pakkumine ega teadmine, mis tunne on vastu hambaid saada, vaid hoopis meie julgustamine, et võtaksime ette asju, milles me keegi esimesel korral head ei ole ja milles paljud meist kunagi väga heaks ei saagi. Sinna juurde kindluse andmine, et sellest ei ole midagi lahti: elu ei ole üks pidev võitlus, aina tihenev konkurents, pingutamine, konstantne pikali kukkumine ja taas püsti tõusmine.

(427 sõna)

(Tekste on eksami tarbeks kohandatud.)

² Pood, kus müüakse teatud tasu eest edasimüügiks võetud (kasutatud) asju.

30 need, mis on suutnud oma sisemise spetsiifika säilitada, aga turundanud ala n-ö väliste tegurite abil (nt reklaam, võistluse jälgitavuse parendamine).

Teiselt poolt on selge, et paljuski nihkub meedia tähelepanu üha enam areenil toimuvast eemale. Uudislood keskenduvad pigem eraelulistele seikadele, osaliste omavahelistele konfliktisituatsioonidele. See on teatav vaatemänguühiskonnale omane sündmuslikkuse imperatiiv, mis iseloomustab nüüdismeedia lähenemist tippspordile.

35 Paralleelselt on juba mitu kümnendit ilmnunud hoopis vastassuunaline tendents. Samal ajal kui olümpiaalad vaesestuvad meelelahutuslikkuse nõude kütkeis, saadab edu spordialasid, mis on loomuldasa väga suure igavuse potentsiaaliga, traditsioonilised ja mille vaatamise puhul nihkuvad keskmesse just kogukondlikkus, lojaalsus, kultuuriline ühtsustunne. Peamiselt seostub see jalgpalliga, aga paljuski ka teiste ülemaailmsete aladega (nt korvpall, tennis).

40 Spordiala lakmuspaber on paratamatult ikkagi tribüün. Näiteks jalgpalli puhul ei erine Y-põlvkonna käitumine teistest põlvkondadest. Spordi vaatamine on moodus, mis võimaldab täiskasvanud inimesel nautida infantiilset faasi, olla väikelaps. Nauditakse kollektiivset lärmakust, umbes nii, nagu nüüdisajal armastatakse primitiivseid vemmälvässe. See võimaldab muu hulgas mustvalget maailmanägemist, kriitikavaba andumist ja vastandumist. Selliste spordialade populaarsuse taga on paljuski moderniseeruva maailma liigne keerulisus paleoliitilise meesinimese jaoks, see esindab argisega võrreldes mingis mõttes isegi debiilsemat maailma tajumise viisi. See kõik, julgen väita, on aga väga ilus ning sõltub just traditsioonilistest ja igavavõitu tunnustest.

(500 sõna)

Autorist

Foto: Praxis

Tarmo Jüristo (1971) on Eesti kodanikuaktivist ja kolumnist. Ta on lõpetanud 1993. aastal Tartu Ülikooli majandusteaduskonna rahanduse ja krediidi alal ning töötanud panganduse vallas. Aastatel 2016–2020 oli Tarmo Jüristo mõttekoja Praxis juhatuse esimees.

Tarmo Jüristo

Päevast päeva vastu hambaid

Mõistagi õpetab sport nii mõndagi elus kasulikku, kuid kas see peaks tõesti olema kujutelm, et elu ongi üks pidev võitlus, pingutamine, konkurents, kukkumine, püsti tõusmine, taas kukkumine?

Elu võitlusväljad

5 Eesti Koolispordi Liidu president Lauri Luik kirjutas Eesti Päevalehes: „Elu on võitlus, soovime seda tunnistada või ei. Mida varem sellest aru saame ja mida paremini valmis oleme, seda parem. See, et me elus kaudses või otseses mõttes vastu hambaid saame, on kindel.“¹

¹ „Lauri Luik spordipäevadest: kõigil on plaan, kuniks nad vastu hambaid saavad“, Eesti Päevaleht, 19.10.2019.

Mehis Heinsaar

Müstiline õnn

Kärstna ja Tõrva vahele jääva maantee kõrval on vana heinamaa. Sealt otse üle minnes tuleb kahesaja meetri pärast talu, mille taga algab noor kuusik. Kui läbi metsa kilomeeter maad edasi kõndida, jõuab suurele ristikuvälule. Välu keskel torkab varsti silma üksik, mahajäetud kaev. Kaev on sügav, kuid selles pole enam ammu vett. Kaevu põhjas sammaldunud kivide kuhilal kükitab mees. Tal on seljas kollane aurikumustriga flanellsärk ning jalas pruunid viigipüksid. Käes hoiab ta õitsvat vahtraoksa. Kui uurida mehe nägu lähemalt, võib märgata, et ta viibib kesk vaikset, rahulikku õnne. Oksaharude vahelt vaatab mees kaevuseina või midagi muud. Ta pea ümber sumisevad kevadised kärbsed.

5 Jõudnud talle sedavõrd lähedale, ei oskagi ma enam öelda muud. Ja see teeb nõutuks. Kuidas 10 see mees sinna kaevu sattus? Ja mida ta mõtleb? Ja kas ta on olnud seal juba aastaid? Ma ei tea seda. Aga nii see on.

(141 sõna)

VARIANT 3

I. LUGEMINE

Loe läbi katkendid Joosep Susi artiklist „Tippspordi talutav igavus“ (Postimees, 20.04.2019) ja Tarmo Jüristo arvamusest „Päevast päeva vastu hambaid“ (Müürileht, 11.11.2019) ning lahenda nende põhjal ülesanded. (40 punkti)

Vastused peavad olema sidusad ja normikirjakeelsed. Vastuste oodatav pikkus on 50–100 sõna. Tekstile viidates võib kasutada ridade ees olevaid numbreid. Ridadele viitamine ei ole kohustuslik.

1. Too mõlema teksti põhjal välja põhjused (kokku 4 põhjust), miks ühiskonna huvi võistlusspordi vastu on jäänud üha leigemaks. (10 punkti)
2. Kelle vaatepunktist ja milliseid võistlusspordi probleeme käsitleb Joosep Susi (1 vaatepunkt ja 2 probleemi)? Kelle vaatepunktist ja milliseid spordiprobleeme käsitleb Tarmo Jüristo (1 vaatepunkt ja 2 probleemi)? (15 punkti)
3. Miks inimesed spordist huvituvad? Too kummaltki autorilt välja 3 põhjust (kokku 6 põhjust). (15 punkti)

II. KIRJUTAMINE

Kirjuta umbes 400-sõnaline arutlev kirjand, milles analüüsid tippspordi häid ja halbu külgi. Too näiteid kirjandusest ja/või filmikunstist ja/või meediast. Pealkirjasta kirjand. (60 punkti).

Arutledes võid toetuda alustekstidele (tsitaadid, lugemisosa tekstid), kuid üksnes nende tsiteerimine ja refereerimine ei ole piisav.

TSITAADID

Soome sporditraumatoloog Sakari Orava on öelnud: „Tänapäeval on tippsport elukutse. Tööd tehakse aasta läbi, võisteldakse palju ning enam pole aega taastuda nagu mõni kümnend tagasi. Sportlane peab taluma ränki koormusi, mistõttu, nagu vigastuste statistika näitab, keha ei pea vastu.

Spordis, kus liigub suur raha – jutt ei käi vaid pallimängudest –, on vigastusi rohkem, sest taastumiseks pole aega. Tuleb sponsor ja palub, et oled küll katki, aga mine ja jookse siiski järgmisel Teemantliiga etapil. Lähed ja jooksedki. Tervise hinnaga. Rahal on võim.“ (Jaan Martinson „Tippsport on noateral kõndimine“, Postimees, 10.10.2014)

Postimehe ajakirjanik Ott Järvela on kirjutanud: „*Freestyle*-suusataja Kelly Sildaru on kahe aastaga muutnud Eesti spordisõbra mõttemaailma ning pannud ilmselt tippspordist huvituma päris palju neid, kes varem sellest valdkonnast ei hoolinud.

Eesti tippsport on viimase paari aastaga muutunud päris mitme kraadi võrra rõõmsamaks ning Sildaru teeneid selle muutuse esilekutsumises ei tasu alahinnata.“ („100 nägu Eestist ja maailmast 2017“)

LUGEMISOSA TEKSTID

Autorist

Foto: Kristjan Teedema

Joosep Susi (1989) on Eesti spordiajakirjanik. Ta on lõpetanud Tartu Ülikooli 2013. aastal kirjanduse ja kultuuriteaduste erialal ning omandanud 2016. aastal humanitaarteaduste magistri kraadi. Joosep Susi on töötanud ERR-i spordiuudiste toimetajana, osalenud ajakirjanikuna Vancouveri ja Londoni olümpiamängudel. Alates 2019. aastast on ta Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste instituudi kirjandusõpetuse lektor.

Joosep Susi

Tippspordi talutav igavus

Raul Kalev kirjutas turunduslikust perspektiivist lähtudes spordi teisenemisest kultuuriväljal¹. Ta maalis võrdlemisi tumedates toonides pildi spordi ja sportlase funktsioonist nüüdisühiskonnas, keskendudes devalveerumisele peamiselt kolmel tasandil.

Lihtsustades: tulevikusportlane on ennekõike reklaamnägu, Y-põlvkond peab võistlussporti igavaks ja eelistab klikkida staaride videoid, spordi riiklikul doteerimisel pole pärast külma sõda enam mõtet.

Kalevi loo võib põhimõtteliselt kokku võtta lausega „Spordist on saanud vaid üks paljudest meelelahutusvaldkondadest“. Paljuskki vastab see muidugi tõele. Küsimus on ehk vaid selles, et tippsport on peaaegu alati olnud meelelahutus, vähemasti siis, kui seda meelelahutusena käsitada.

Kui pidada sporti loomuldasena pelgaks vaatamänguks, mis peaks kiskuma vaataja argipäeva lõputult korduvast ja sündmustevaesest muustrist välja, siis atleedid meid valdavalt juba alt ei vea.

See, et spordi üks osa on meelelahutus, on ilmselge ja selle üle pole mõtet üldse vaielda. Küll aga võib eeldada, et spordi meelelahutuslikkus sõltub paljudest muutujatest.

Võistlust on võimalik jälgida näiteks sümboolsel tasandil. Spordivõistlus on elu metafoor, mis põlistab väljakujunenud kogukondlikkust ja annab turvatunnet. Teine vaataja näeb sessamas võistluses aga üksnes primitiivset meelelahutust, kus mingid noored musklites tüübid higistavad. Meelelahutuslikkus tuleneb kindlasti ka kontekstist: üks spordiala võib sõltuvalt võistluse tüübist (kas kommertsivõistlus või tiitlivõistlus) teiseneda, meelelahutuslikkuse määr muutub. Võib eeldada, et see on igal spordialal erinev. Näiteks kirjeldab Kalev peamiselt spordialasid, milles meelelahutuslikkuse kunstlik võimendamine on olulisemal kohal, kuivõrd huvi nende alade vastu jääb üha leigemaks. Olümpiasport taandub teiste kultuuriliselt tähtsamate ja juba olemuslikult meelelahutuslike alade ees.

Seega kerkib küsimus, kas spordi meelelahutuslikkus on ajas suurenenud. Uuendused olümpiaprogrammis kinnitaksid justkui uuenenud arusaama spordist kui sellisest: uued olümpiaalad on valdavalt seotud mõne subkultuuriga, tõusnud sealt laiemaks kultuuriliseks fenomeniks. Neid ühendab ka visuaalselt vähene higitus: pingutusfaasist ei kasva välja tammsaarelikku kannatust, mis võiks iseloomustada suurt osa traditsioonilistest aladest.

Näib aga, et need spordialad, mis on meelelahutuslikkuse tõstmise huvides muutnud ala sisemiselt, virelevad väljasuremise äärel. Edukamaks on traditsioonilistest aladest osutunud just

¹ Raul Kalev „Olümpia sakib, Instagram ruulib“, Postimees, 13.04.2019.